

Östman, Jan-Ola, Caroline Sandström, Pamela Gustavsson og Lisa Södergård (red.): *Ideologi, identitet, intervention. Nordisk dialektologi 10*. Helsingfors: Nordica, 2017. 457 sider. ISBN 978-951-51-2996-3.

Ideologi, identitet, intervention er en innholdsrik artikkelsamling basert på foredrag som blei presentert på den tiende nordiske dialektkonferansen i Mariehamn på Åland i august 2014. Samlinga består av 35 kortartikler på 10–15 sider som favner svært bredt: Blant temaene som dekkes, er fonologi, morfologi, syntaks, leksikologi og fraseologi, datering av dialektale trekk, dialektal identitet, og dialektbruk på sosiale medier. Hovedtemaet for konferansen var *ideologi, identitet* og *intervensjon*, og disse er også sentrale i antologien, samtidig som *diakroni* og *språkkontakt* nesten like gjerne kunne vært trukket fram. Antologien favner bredt også geografisk, fra Island i vest til Estland i øst, med en liten overvekt av svenske dialektbeskrivelser. Alle artiklene er skrevet på et skandinavisk språk.

Artikkelsamlinga er organisert i tre bolker. Den første bolken inneholder seks artikler basert på plenarforedraga på konferansen. I den andre bolken fins et bredt utvalg av kortere artikler om flere ulike emner som berører dialektologien på den eller andre måten. Den tredje bolken i antologien, «Workshoppar», består av sju artikler fordelt på tre workshoper (kontakt mellom skandinavisk og østersjøfinsk, estlandssvensk, og dialekt og turisme). Artiklene ser ikke ut til å være sortert tematisk på noen åpenbar måte, og sjøl om det er et forståelig valg, fører det til at boka blir noe uoversiktlig. Samtidig er det slik at de fleste artiklene berører mer enn ett tema, og dermed ikke alltid enkelt kan plasseres i én tematisk bås. Antologiformatet er vanskelig å sammenfatte i en anmeldelse, og det er dessverre ikke mulig å gi grundige omtaler av alle enkeltbidraga, sjøl om de kunne fortjent det.

Første bolk innledes av Ann-Marie Ivars' detaljrike og grundige artikkel om innovasjonstriangelet i nordfinske dialekter av svensk. Den tar for seg innovasjoner i både fonologi, morfologi, syntaks og leksikon, og legger fram likheten i dialektgeografi og handelsgeografi fra seinmiddelalderen og 1500-tallet. Hanna Lappalainenens artikkel tegner et oversiktlig bilde over bruken av personlige pronomen fra standardiserte og ikke-standardiserte varieteter av finsk, og variantenes betydning for identitetskonstruksjon.

Karen Margrethe Pedersens artikkel om syntaktiske opplysninger i danske dokumentasjonsordbøker er svært interessant. Hun trekker fram tre eksempler (leddstilling i at-infinitiver, kasusbruk i personlige pronomener og modalverb i konstruksjoner med non-real betydning), og argumenterer for betydningen av at beskrivelser av syntaktiske konstruksjoner er med i ordbøkene (og hvordan det kan gjøres), samt hvorfor ordbøker er viktige kilder for grammatikere. Også flere av artiklene i den andre bolken berører temaene leksikon, fraseologi og leksikografi. I Torben Arboes artikkel om nordiske og andre naboland i jysk ordforråd og fraseologi brukes *Jysk Ordbogs* alfabetiske ordseddelkartotek. Artikkelen gir et greit overblikk over ord, fraser og idiomer som er resultat av kontakt med nabolanda. Knut E. Karlsen og Dagfinn Rødningens artikkel «Finske lånord i norsk – og i *Norsk Ordbok*» er en studie av norske dialektord med finsk opphav (overraskende få), og den bidrar med en interessant diskusjon av mangelen på nordnorsk kildemateriale (før 2002) i *Norsk Ordbok*. Margrét Jónsdóttirs artikkel «Förändringar och variation i användningen av ett isländskt upplevarverb» gir en detaljert beskrivelse av verbet *kviða* i et diakront perspektiv.

I artikkelen «Sprog – krop – sted: Dialektsamfundets meningsskabende orden» stiller Pia Quist spørsmålet om det fortsatt er rimelig å anta kulturelle og historiske bånd mellom steder, mennesker og språk i ei tid prega av migrasjon og geografisk og sosial mobilitet. Quist tar oss med på en grundig historisk gjennomgang av begrepet 'sted' i språkvitenskapen, og argumenterer for at framfor å ta utgangspunkt i stedet, bør forskeren undersøke språkbrukernes tilknytning til steder som sosiale handlinger. Også Unn Røyne land diskuterer forholdet mellom mennesker, språk og steder, og stiller spørsmålet: Hva skal til for å høres ut som du hører til i det seinmoderne Norge? Bli man oppfatta som ekte bergenser uten å snakke bergensk? Røyne land diskuterer, i likhet med Quist, den økte mobiliteten over og innen landegrensene, og hvordan dette påvirker språk og dialekt. Videre tar hun opp det paradokset det tilsynelatende er at den økte dialekt- og aksentaksepten i Norge (og flere steder i Europa) skjer samtidig med økt dialektnivellering. Temaet demografiske forandringer og dialektendring blir tatt opp i flere andre bidrag, blant annet i artikkelen «Demografi og finska dialekter» av Pirkko Nuojärvi. Dialektnivellering diskuteres også av flere andre forfattere i boka, blant andre Emil Paulsrud i «Dagens dialektsituation i Mora», og Asgerd Gudiksen, som i artikkelen «Dialektændringer i 1800-tallet.

Horisontal eller vertikal konvergens?» argumenterer for at endringer i de danske øymåla ikke er sikre eksempler på horisontal konvergens. Caroline Sandström og Maria Rönbacka diskuterer endringer i verbmorfologien og -fonologien i finlandssvenske dialekter (Pedersöre og Sibbo), og kommer i den forbindelse inn på spørsmålet om dialektene nærmer seg standardspråket. Eva Sundberg og Ida Toivonen tar for seg de to ulike lateralsystemene på Åland, og diskuterer blant annet hvorvidt det skjer ei utjamning i retning standardsvensk hos yngre talere. I artikkelen «Apokope av slutvokal i åländska infinitiver» kommer Toivonen inn på det samme temaet, og likeledes Dagfinn Worren i artikkelen «Eit maskulint i-mål», som handler om n-bortfall i bestemt form av hankjønn.

Tomas Riads artikkel «Kameleonter och zebbor i nordgermanska dialekter» diskuterer fonologiske intonasjonsmønstre i nordgermansk og relevansen for beskrivelsen av dialekter, og legger fram eksempler fra en skånsk og en sentralsvensk varietet. Artikkelen går grundig gjennom eksemplene, og avslutter med en interessant diskusjonsdel om hva det er ved tonemene som gjør det vanskelig å gå fra en dialekt til en annen. Tonemer er også tema for Mathias Strandbergs velskrevne artikkel «Dialektgeografiska frågor kring tonaccent och betoning hos sammansatta ord i nordiska dialekter», som drøfter den historiske statusen til de ulike tonemene hos sammensatte ord. Gjert Kristoffersens grundige og lærerike artikkel «Tonelagsnøytralisering i våmhusmålet i Ovansiljan» har et diakront perspektiv.

Mange av artiklene i antologien har en diakron vinkling. Ivar Berg løfter fram et gammalt og interessant spørsmål i artikkelen «Kor gamle er dei norske dialektane?». På bakgrunn av både nye undersøkelser av skriftlige kilder og lydhistoriske resonnement argumenterer Berg for at isoglossene som de moderne dialektene er inndelt etter, oppsto først i seinmiddelalderen, ikke i gammalnorsk tid, som Marius Hægstad argumenterte for i sine innflytelsesrike studier. Artikkelen er god og resonnerende, og inneholder flere interessante observasjoner, som at monoftongeringa i trønderske dialekter ikke har spredd seg fra region-senteret Trondheim, altså et argument for at ikke all språkendring sprer seg fra sentrum til periferien. Også Staffan Fridell tar for seg språkhistorisk tidfesting i den velskrevne artikkelen «Supradentalernas datering», hvor han argumenterer for at disse oppsto i svensk mellom slutten av 1300-tallet og 1500-tallet, og ikke så seint som 1600-tallet, som er hevda

av blant annet Wessén og Bergman, eller så tidlig som 1200-tallet, som er hevda (for norsk) av en del norske språkhistorikere.

I artikkelen «Nyt lys over de vest- og sønderjyske dialekter» legger Kurt Braumüller fram argumenter for at vest- og sørjyske dialekter opprinnelig stammer fra den vestgermanske språkgreina. Hypotesen baserer seg på strukturelle argumenter, særlig disposisjonen til ikke-enklitisk venstremodifikasjon (deriblant foranstilte bestemte artikler), men den bygger også på tap av syntaktisk genus og grammatisk kongruens, og det faktum at vest- og sørjyske dialekter ikke har blandingsformer som uttrykker bestemthet i nominalfraser. Et avgjørende poeng for Braumüller er at «strukturelle argumenter vejer betydelig sterkere end leksikalske» når en skal forsøke å kartlegge språklig slektskap, blant annet fordi det er sjeldnere at grammatisk struktur blir lånt enn at leksikon blir det. Artikkelen i en antologi som denne har naturlig nok begrensa omfang, men i hvert fall denne leseren hadde satt pris på om det blei brukt litt mer plass på argumentet om at leksikon er av så liten betydning når de strukturelle argumentene tross alt (i denne korte artikkelen) bare omfatter relativt få grammatiske strukturer.

Boka byr også på artikler for lesere som er interessert i syntaks. Marit Juliens artikkel «Intervensjon i norsk langdistansebinding» er et nyttig bidrag i utforskinga av faktorer som påvirker muligheten for langdistansebinding i norsk. I artikkelen «Negationsharmoni på svensk språkgrund» diskuterer Henrik Rosenkvist den historiske bakgrunnen for negasjonsharmoni (negasjonsdublering) i svenske varieteter, og presenterer interessante data som utfordrer den gjengse hypotesen om at denne formen for negasjon oppstår ved at negasjonen er fonetisk redusert. Spørsmålet om negasjonsharmoni er en uavhengig innovasjon, en arkaisme eller et resultat av språkkontakt, er åpent, sjøl om Rosenkvist anser det siste som mest sannsynlig.

Antologien inneholder flere innovative bidrag om sosiolingvistiske og dialektologiske metoder. Et eksempel er Viveca Rabb, som diskuterer termen *salience* i sin artikkel «Uppfattningar om Vasasvenskans kännetecknande språkdrag inne i och utanför staden», og bidrar med interessant empiri som belyser dette sosiolingvistiske begrepet. Også Väinö Syrjäläs artikkel «Folkdialektologi i Sydösterbotten» handler om språkbrukeres oppfatning av dialekt, og bidrar med nye metodologiske innfallsvinkler, blant annet gjennom bruk av kart som informantene tegner. Eva Sundgrens (i denne sammenhengen) fyldige artikkel «Vad kan

kategoriseres som ackommodation i samtal og vem anpassar sig till vem?» inneholder interessante nye data om dette sentrale sosiolingvistiske fenomenet. Lisa Södergård og Therese Leinonen presenterer korpuset Talko, et «korpus över den talade svenskan i Finland», og Björn Bihl og Camilla Grönvall bidrar med nye dialektgranskingsmetoder i studien «Dialektala oppdateringar på Facebook».

Den tredje bolken består som nevnt av artikler fra tre workshoper. Under emnet «Kontakter mellom skandinaviska ock östersjöfinska språk i Baltikum» (arrangert av Riho Grünthal) tar Sofia Björklöf opp svenske lånord i estiske dialekter. Under emnet «Estlandssvenska» (arrangert av Henrik Rosenkvist) diskuterer Alexander Mankov morfologien i dialekten som snakkes i Gammalsvenskby i nåværende Ukraina, mens Susanne Schötz, Francis Nolan og Eva Liina Asu tar opp bruken av den ustemte laterale frikativten [ʈ] i ord-initiale kontekster i estlandssvensk. Under emnet «Dialekt og turisme» (arrangert av Marie Maegaard og Malene Monka) bidrar Jan-Ola Östman med den lærerike artikkelen «Lingvistiska dialektlandskap, estetikk og språklig sjålvintervensjon».

Alt i alt er dette en rik og variert artikkelsamling med noe for de fleste. Den vil være nyttig for den som ønsker å oppdatere seg på nyere forskning på ulike emner innen nordisk dialektologi. På grunn av formatet er artiklene korte, og de blir derfor naturlig nok ikke alltid veldig dyptgående, men det betyr ikke at antologien skorter på grundige analyser av høy vitenskapelig kvalitet. Det har vært lærerikt å lese antologien, og mange av artiklene kan også passe som pensum for nordisk- og lingvistikkstudenter. Som nevnt innledningsvis favner artiklene svært bredt, og det skyldes nok ikke bare antologiformatet. Dialektologien som disiplin er blitt svært vid, og det er vanskelig å identifisere noen fellesnevner for moderne dialektologiske studier, kanskje bortsett fra bruken av dialektmateriale. Tendensen til at andre tradisjonelle disipliner, som syntaks og fonologi, i større grad bruker data fra et større utsnitt av nordiske dialekter, må uansett regnes som positiv.

Urd Vindenes
 Universitetet i Sørøst-Norge
 Institutt for språk og litteratur
 Postboks 155
 NO-3677 Notodden
 urd.vindenes@usn.no